

طراحی چارچوبی برای تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش

جعفر ترک زاده *
عباس عباسی ***
جعفر جهانی **
علی توضیح ***
دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۸/۲۱
پذیرش نهایی: ۱۳۹۸/۱۱/۲۰

چکیده

اقتصاد مقاومتی به عنوان راهکاری برای برون رفت از محاصره اقتصادی دشمن، توسط رهبر معظم انقلاب ارائه گردید. آموزش و پرورش به عنوان یکی از بزرگترین نهادهای حکومتی می تواند نقش مؤثر و فزاینده ای در تحقق این راهکار داشته باشد. هدف از انجام این پژوهش کیفی از نوع مطالعه موردی، کشف چارچوبی برای تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش است. مشارکت کنندگان بالقوه پژوهش شامل متخصصان اقتصاد مقاومتی و مدیران آموزش و پرورش آشنا با اقتصاد مقاومتی در کشور بودند که با استفاده از نمونه گیری هدفمند از نوع معیار و بحث اشباع داده ها انتخاب شدند. روش جمع آوری داده ها شامل مصاحبه نیم ساختمند و نیز مطالعه اسناد بالادستی مرتبط بود. با استفاده از روش تحلیل مضمون، کدها، استخراج و شبکه مضامین ترسیم شد. شبکه کشف شده نشان داد که تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش مشتمل بر ۱۲ مضمون سازمان دهنده و ۶۱ مضمون پایه است. اعتبار نتایج با استفاده از روش همسوسازی داده ها، تأیید شد. یافته ها نشان دادند که اقدامات نهادی، مدیریت سرمایه های انسانی، مدیریت کارآمد منابع مالی، پرورش روحیه کار در دانش آموزان، الگوسازی و اصلاح سبک زندگی، مردم محوری را می توان به عنوان برخی از اصلی ترین ابعاد تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش محسوب کرد.

کلیدواژه ها: اقتصاد مقاومتی؛ آموزش و پرورش؛ رویکرد کیفی.

* دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. Djt2891@gmail.com
** دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. Jjahani37@gmail.com
*** دانشیار، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. Aabbasi@shirazu.ac.ir
**** نویسنده مسئول: دانش آموخته مقطع دکتری، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. Alitozih@shirazu.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

اقتصاد از آن دسته مسائلی است که در کنار ابعادی چون فرهنگ، ثبات سیاسی و امنیت اجتماعی، در میزان پایداری جوامع و رشد و شکوفایی آن‌ها نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. از این رو اگر ملتی بخواهد همواره به روند رو به رشد خود ادامه داده و در برابر دشمنان و ارائه‌ی برنامه‌ها و الگوهای آنان نیز آسیب‌پذیر نباشد، باید برنامه‌ای اتخاذ نماید که در سایه آن، این دو امر ممکن گردد. رهبر فرزانه انقلاب، بنا به این ضرورت، برنامه‌ای تحت عنوان اقتصاد مقاومتی را برای نخستین بار در شهریور سال ۱۳۸۹ در جمع کارآفرینان برتر مطرح کردند که از حیث عملی و نظری، تأمین‌کننده این دو امر مهم است (مالکی، ۱۳۹۳). این نوع اقتصاد بر مبنای جهان‌بینی توحیدی، دارای مؤلفه‌هایی است که با تکیه و به‌کارگیری هر یک می‌توان ضمن تمهید و تأمین مقاومت در اقتصاد، جامعه اسلامی و بشری را به توسعه و پیشرفت مادی و معنوی، هدایت کرد. از جمله این مؤلفه‌ها می‌توان به: تقویت فرهنگ کار و تولید، مردمی کردن اقتصاد، اصلاح الگوی مصرف و پرهیز از اسراف، کاهش وابستگی به ذخایر زیرزمینی، استفاده حداکثری از همه ظرفیت‌ها، حمایت از تولید ملی، روح خودباوری و خوداتکایی و توجه به اقتصاد دانش‌بنیان، اشاره کرد (کامرانی راد، ۱۳۹۵).

از جمله تعاریفی که برای مفهوم اقتصاد مقاومتی ذکر شده است، می‌توان به تعبیری که رهبر فرزانه انقلاب در دیدار با دانشجویان ارائه کردند، اشاره کرد. ایشان فرمودند اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار و تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند معین رشد و شکوفایی کشور باشد^۱ (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱)؛ اما در تعریف انعطاف‌پذیری و یا مقاومت سرزمینی، می‌توان گفت، توانایی تطابق و مقابله با ناسازگاری‌ها، تراژدی‌ها و تکانه‌های شدید با توجه به منابع موجود (فاستر^۲، ۲۰۰۷). طیب‌نیا، وزیر اقتصاد دولت یازدهم نیز در مصاحبه با پایگاه اطلاع‌رسانی المانیتور^۳ در این باره می‌گوید: خصیصه اصلی اقتصاد انعطاف‌پذیر، قابلیت انعطاف آن در برابر تکانه‌های خارجی است. زمانی که طوفان می‌آید، درخت خشک ممکن است به راحتی بشکند اما یک درخت انعطاف‌پذیر می‌تواند طوفان را

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۶ / ۵ / ۹۱.

2. Foster

3. Al-Monitor

از سر بگذراند (طیب نیا، ۱۳۹۵) و به زبان دیگر؛ اقتصاد مقاومتی بنیانی عملی و نظری، برای مدل‌سازی گونه خاصی از اقتصاد است که فعالانه خود را برای مواجهه با تحریم‌ها، بیشتر از قبل، آماده ساخته است (پیغامی، ۱۳۹۵)؛ اما بین مقاومت اقتصادی و اقتصاد مقاومتی باید تفاوت قائل شد. او معتقد است، متأسفانه راهبرد کنونی کشور در مواجهه با تحریم‌ها، مقاومت اقتصادی است که به دلایل زیر ناکارآمد محسوب می‌شود:

۱. انفعالی بودن و رویکرد کنشی - واکنشی یا به تعبیری برخورد تدافعی با تحریم‌ها

۲. امکان تضعیف تدریجی اقتصاد ملی

۳. تحمیل هزینه‌های زیاد بر کشور در این فرآیند

وی معتقد است که در این فضا، گزینه اقتصاد مقاومتی، مدل‌سازی و طراحی ویژه‌ای از شرایط و سازوکارهای اقتصادی است که مبتنی بر آن، شرایط اقتصادی کشور بفرص وجود حداکثر فشارها و تحریم‌ها، به صورت فعال و پویا و نه منفعل، طراحی می‌شود.

نقش و جایگاه آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی و پیشبرد اهداف آن از چند جهت قابل ملاحظه و شایسته توجه ویژه است. آموزش و پرورش می‌تواند کارکرد تربیتی ویژه‌ای در گفتمان سازی اقتصاد مقاومتی و ترویج و نهادینه‌سازی آن در کودکان و نوجوانان و جوانان آینده‌ساز جامعه ایفا نماید. همچنین به واسطه ظرفیت‌های تعاملی ویژه‌ای که از جهات مختلف می‌تواند با خانواده و سایر عناصر و حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی جامعه داشته باشد، قادر خواهد بود در این زمینه فرهنگ‌ساز باشد. از طرفی آموزش و پرورش به‌عنوان یک سازمان بزرگ و پرهزینه و گسترده شده در سراسر کشور و حتی خارج از کشور می‌تواند از طریق اجرای طرح‌ها و برنامه‌های اقتصاد مقاومتی در قلمرو کاری خود، ضمن رفع بخشی از موانع و کمبودهای موجود خود، نقش و سهم بسزایی در تحقق اقتصاد مقاومتی در سطح ملی داشته باشد. با این وجود، بررسی پیشینه موجود در حوزه اقتصاد مقاومتی نشان می‌دهد که آن‌گونه که شایسته و بایسته است، هنوز زمینه‌ها و ابعاد و روش‌های توسعه و تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه آموزش و پرورش، تبیین و مدل‌سازی نشده است.

در باب اهمیت این پژوهش نیز باید متذکر شد که رهبری در سال ۱۳۹۱ در دیدار با کارگزاران نظام درباره ضرورت موضوع اقتصاد مقاومتی فرمودند: «مسئله، مسئله‌ی اساسی و مهمی است. شما مثل یک ریاضیدانی که می‌خواهد یک مسئله‌ی مهم ریاضی را حل کند، بر سر این مسئله تلاش‌تان

را به کار ببرید و مسئله را حل کنید. شما ریاضیدان با استعدادی هستید؛ این هم یک مسئله‌ی ریاضی است. این جوری باید با مسائل گوناگون برخورد کنید. خوشبختانه انسان مشاهده می‌کند که همین روحیه هم در دستگاه‌های گوناگون وجود دارد. به مسئله‌ی اقتصاد باید با این دید نگاه کرد» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۹۱).

در بیان اهمیت و ضرورت تحقق اقتصاد تاب آور یا مقاومتی، می‌توان گفت که اقتصاد مقاومتی به دنبال مدیریت کشور، قبل از ایجاد بحران است. این امر سبب می‌شود تا با وجود احتمال بروز بحران در هر عرصه به‌ویژه اقتصادی، سیاست‌های مرتبط با حوزه‌ی مدیریت بحران کشور، از انعطاف، بالندگی و پویایی لازم برخوردار باشند تا قدرت بازدارندگی آن‌ها در قبال تکانه‌های داخلی و خارجی، افزایش یابد (رشونده، ۱۳۹۵). همچنین جعفری، نظریه اقتصاد مقاومتی بر اساس راهبری رهبر انقلاب را، به‌عنوان بهترین راه برای برون‌رفت از بزرگ‌ترین پیچ تاریخی کشور، در این مسیر ناهموار می‌داند (جعفری، ۱۳۹۱:۱۱۹).

اقتصاد مقاومتی در شرایطی یک نیاز مهم محسوب می‌شود که به دلیل عدم رعایت جنبه‌های مختلف الگوی صحیح زندگی، به‌ویژه مصرف بی‌رویه انرژی، ریخت‌وپاش‌های فراوان، کاهش منابع ارزی و ... کشور ممکن است دچار بحران گردد. لذا برای جلوگیری از پیشامد بحران، عملاً اجرای اقتصاد مقاومتی یک انتخاب نیست، بلکه امری لازم است. ما امروز به اقتصادی چندلایه نیاز داریم تا پاسخگوی نیازهای کشور باشد (موسوی، ۱۳۹۱:۱۷).

در حال حاضر، حفظ ثبات اقتصادی با به حداقل رساندن آسیب‌پذیری بخش‌های مختلف اقتصادی، هدف مهمی است که با طرح اقتصاد مقاومتی تحقق خواهد یافت. در مدل اقتصاد مقاومتی، تبلور افق اقتصاد ایران از دو جنبه کوتاه‌مدت (برنامه‌ریزی برای انجام امور اجرایی) و بلندمدت (اصلاح نظام اقتصادی کشور) درخشان، خواهد بود. از جنبه نخست در پنج بخش شامل حمایت از تولید ملی، مدیریت منابع ارزی، مدیریت مصرف، استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات و نیز حرکت بر اساس برنامه و از جنبه دوم نیز در پنج بخش شامل فعال‌تر کردن بخش خصوصی، مقاوم نمودن اقتصاد، پایه‌ریزی کسب‌وکارهای دانش‌بنیان، کاهش وابستگی به نفت و تبیین علمی اقتصاد مقاومتی، الزاماتی هستند که بدون شک، اولویت پرداختن به آن‌ها، بیشتر از سایر ضروریات اقتصاد ایران، احساس می‌گردد (زیرک، ۱۳۹۴:۵۹).

آنچه از سوی رهبری نظام اسلامی با عنوان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغ شده، مشتمل

بر مجموعه مطالباتی از مردم و مسئولان در عرصه‌های گوناگون، حول محور تقویت اقتصاد ملی و اسلامی است. عرصه فرهنگی نیز یکی از این عرصه‌های مهم است که با درک ابعاد و الزامات اقتصاد مقاومتی در آن، می‌توان با سرعت و هزینه‌ای کمتر به تحقق آن اهداف دست یافت. گرچه از مطرح شدن واژه اقتصاد مقاومتی توسط رهبر فرزانه انقلاب، مدت زمان زیادی گذشته است، اما هنوز بخش فرهنگی اقتصاد مقاومتی، از نتایج تحقیقات مستقیم در این زمینه بی‌نصيب یا کم‌بهره است. بیشتر این تحقیقات به شاخص‌هایی که در بیرون از مجموعه آموزش و پرورش توصیه شده است، بسنده کرده و از انجام تحقیق مستقیم به‌ویژه به صورت موردی بر روی مجموعه‌ای مانند آموزش و پرورش، طفره رفته‌اند. با استفاده از نتایج این تحقیق مسئولین و سیاست‌گذاران کلان فرهنگی در کشور قادر خواهند بود، این چارچوب کشف شده را به صورت اجرایی برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی و آثار مثبت آن، در آموزش و پرورش، عملیاتی کنند. کاربرد نتایج این تحقیق را می‌توان در آموزش و پرورش و برای تحقق هر چه سریع‌تر اهداف اقتصاد مقاومتی، در نظر گرفت. سهم این پژوهش را می‌توان کشف و اعتباریابی چارچوب تحقق و توسعه دانش اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، دانست. این تحقیق بر آن است تا با کشف چارچوب تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، آگاهی و دانش جامعه علمی کشور را در این زمینه افزایش دهد.

مبانی نظری

اقتصاد مقاومتی، طراحی و مدل‌سازی ویژه‌ای از شرایط و سازوکارهای اقتصادی است که مبتنی بر آن، فضای اقتصادی کشور بر اساس فرض وجود حداکثر تحریم‌ها و فشارها، به صورتی فعال و نه منفعل، طراحی می‌شود. در واقع اقتصاد مقاومتی بنیانی نظری و عملی برای مدل‌سازی گونه‌ای ویژه از اقتصاد است که فعالانه خود را برای مواجهه با تحریم‌ها، بیش‌ازپیش آماده ساخته است. مکانیسم‌های اقتصادی، فضای کسب و کار، تجارت خارجی، نهادهای مالی و واسطه‌ای و... در اقتصاد مقاومتی مبتنی بر این پیش فرض طراحی می‌شوند که کشور در تعارض ایدئولوژیک دائمی با نظام سلطه است. هر ضربه‌ی اقتصادی از غرب ممکن است در هر لحظه بر کشور وارد شود. در چنین فضایی، تحریم‌های اقتصادی، نه تهدید بلکه فرصت ویژه‌ای هستند که زیر فشار آن‌ها می‌توان راهبردهای اقتصاد مقاومتی را با قدرت و اجماع ملی همراه و پیاده‌سازی آن‌ها را تسریع کرد. در این رویکرد کسب ثروت و درآمد ملی از مسیرهایی دنبال می‌شود که قدرت

چانه‌زنی کشور در فضای سیاسی بین‌المللی را تقویت می‌کند، نه آنکه کشور ناگزیر باشد به دلیل مسائل اقتصادی از اهداف ایدئولوژیک خود در فضای سیاسی دست بکشد (تراب زاده جهرمی و دیگران، ۱۳۹۲:۴۲).

به عبارت دیگر اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های اعمال فشار سایر کشورها و تلاش برای کنترل و کم اثر کردن این فشارها و در شرایط آرمانی تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها. اقتصاد مقاومتی، کاهش وابستگی‌ها و تأکید روی مزیت‌های تولید داخل و تلاش برای خودتکایی را در دستور کار قرار می‌دهد و هدف از اجرای اقتصاد مقاومتی، شناسایی حوزه‌های فشار و تلاش جهت کاهش اثر آن است بنابراین درک صحیح و شناخت کامل اقتصاد از منظر تهدیدها، فرصت‌ها، نقاط ضعف و قوت بسیار حائز اهمیت است. بر این اساس در ادبیات اقتصاد مقاومتی اول‌ازهمه باید بدانیم مشکل اصلی اقتصاد ایران چیست، بعد از آن باید روش درست برخورد با مشکل را شناسایی و سپس اقدامات لازم جهت مقابله با مشکل را اعمال کنیم (کرباسیان، ۱۳۹۱:۳۵).

در تعریف دیگری از اقتصاد مقاومتی آمده است که؛ اقتصاد مقاومتی در شرایطی معنا پیدا می‌کند که ملتی دچار جنگ اقتصادی شده باشد. البته گاهی ممکن است تحریم در قالب جنگ مطرح نشده باشد ولی در بعضی شرایط می‌شود، تحریم را به جنگ هم تعبیر کرد. زمانی که دشمن از نظر نظامی نمی‌تواند حریف را از پای در آورد به فشارهای اقتصادی روی می‌آورد؛ بنابراین مقاومت در جنگ اقتصادی را اقتصاد مقاومتی می‌نامند (مصباحی مقدم، ۱۳۹۱:۲۹).

در توضیحی دیگر پیرامون تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی آمده است؛ اقتصاد مقاومتی در حقیقت وضعیتی اقتصادی است که معمولاً وقتی حادث می‌شود که یک نظام اقتصادی در اثر عوامل مختلفی، نظیر جنگ، بلایای طبیعی، سوء مدیریت‌ها، تقابل‌های اجتماعی و اقتصادی دولت‌ها، مانند تحریم و برخی عوامل دیگر به سمت بحران و گره پیش می‌رود. در این شرایط معمولاً، عوامل تولید یا کمیاب و یا گران‌اند و یا به عللی کارایی خود را از دست داده‌اند، کشور با کاهش تولید، افزایش قیمت‌ها و تورم زیاد، رکود گسترده و نبود برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری دقیق و درست اقتصادی روبه‌روست و فشار تقاضا هر لحظه بر وخامت اوضاع می‌افزاید. در چنین شرایطی برای پرهیز از فرورفتن در یک بحران واقعی و ازهم‌پاشیدگی سیستم در واقع نوعی تعامل مثبت با کمبودهاست، روی آوردن به صرفه جویی گسترده، بهینه کردن سیستم‌های مدیریتی، جلوگیری از میل فزاینده به مصرف، قناعت به داشته‌ها و تلاش برای استفاده بهینه از آن‌ها، پیاده کردن چنین

سیستمی نیز نیازمند یک برنامه‌ریزی چندبعدی و همه‌جانبه است (شهرآبادی، ۱۳۹۱: ۳۸).

اقتصاد مقاومتی گاهی اوقات به اشتباه با واژه‌ی ریاضت یا مقاومت اقتصادی یکسان و هم‌معنا انگاشته می‌شود. درحالی‌که این دو به لحاظ مفهومی بسیار متفاوت از هم دیگر هستند. مقاومت اقتصادی یک مقوله‌ی کوتاه‌مدت و گذرا است؛ یعنی مقاومت اقتصاد در برابر تندباد حوادث، تحریم‌ها و مشکلات داخلی و بین‌المللی تا زمان کم شدن فشارها و بازگشت آرامش نسبی به حوزه‌ی اقتصادی. درحالی‌که اقتصاد مقاومتی مدلی اقتصادی است که الزامات خاص خود را دارد و برای ایجاد و اجرا مستلزم زمان، ساختار سازی و نهادینه شدن در کلیه سطوح تجاری و مبادلاتی کشور است. به عبارت بهتر اقتصاد مقاومتی یک فرهنگ اقتصادی است که یک‌شبه و به‌صورت دستوری اجرا و اعمال نمی‌شود (شیروانی، مرادی، ۱۳۹۱: ۲۹). گروهی نیز معتقدند اقتصاد مقاومتی یک اقتصاد تدافعی نیست، بلکه یک اقتصاد تهاجمی و روبه‌جلو است. اقتصاد مقاومتی به معنای بستن ورودی‌ها و تحمل فشار و کاهش مصرف و در یک کلام ریاضت کشی نیست (حیدر زاده هنزایی، ۱۳۹۱: ۹). درنهایت می‌توان در جمع‌بندی تعاریف ذکر شده برای مفهوم اقتصاد مقاومتی، همان تعریف رهبر معظم انقلاب را به‌عنوان تعریفی جامع و مانع از اقتصاد مقاومتی، در این پژوهش در نظر گرفت که فرمودند: "اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار و تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند معین رشد و شکوفایی کشور باشد" (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱).

پیشینه پژوهش

اقتصاد مقاومتی در اسلام ریشه‌ای تاریخی دارد. شهید مطهری درباره‌ی تسلط و نفوذ غیرمسلمان بر مسلمان در مبحث اقتصاد سالم می‌گوید: یکی از اصول اولیه اقتصاد سالم، حیات و قابلیت رشد و نمو دارایی و ثروت است، همان‌گونه که از شرایط اولیه یک اجتماع سالم، اقتصادی سالم است. اقتصاد سالم یعنی اقتصادی بی‌عیب، قائم‌به‌ذات و غیر قائم به غیر. جامعه باید پایه اقتصادی سالمی داشته باشد، مبتلابه کم‌خونی اقتصادی نباشد و اگر نه، مانند یک مریض کم‌خون و یا مریضی که قلبش خراب است همیشه مریض خواهد بود. گمان نمی‌کنم هیچ عالم و عاقلی منکر

لزوم و ضرورت اقتصاد سالم باشد. از نظر اسلام هدف‌های اسلامی بدون اقتصاد سالم، غیرقابل تأمین است. اسلام دوست دارد که غیرمسلمان بر مسلمان تسلط و نفوذ نداشته باشد. این هدف هنگامی امکان‌پذیر است که مسلمانان در اقتصاد نیازمند نباشند و دستشان به طرف غیرمسلمان دراز نباشد، والا نیازمندی ملازم است با اسارت و بردگی ولو آنکه اسم بردگی در کار نباشد. هر ملتی که از لحاظ اقتصاد دستش به طرف ملت دیگر دراز باشد اسیر و برده او است و اعتباری به لفاظی - های دیپلماسی معمولی نیست. به قول نهرو: "ملتی مستقل است که جهش اقتصادی داشته باشد" (مطهری، ۱۳۷۲: ۴۰۵).

پیامبر گرامی اسلام (ص) نیز در زمانی که از مکه به مدینه هجرت کردند، با توجه به اینکه هنوز حکومت تشکیل نشده بود و از نظر اقتصادی با مشکلات عدیده‌ای مواجه بودند اما در عین حال به نیازها و احتیاجات قشر آسیب‌پذیر جامعه توجه داشتند (علی‌اکبری، ۱۳۹۵).

بعد از انقلاب نیز محققان داخلی و خارجی درباره اقتصاد مقاومتی و روش‌های تحقق آن مطالعاتی را انجام داده‌اند. سیف در مقاله الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری می‌نویسد: در موضوع اقتصاد مقاومتی تعابیر متنوع و متفاوتی در ادبیات اقتصادی رایج شده است. این مقاله به بیان موضوع فزیت اقتصادی پرداخته و الگوی مربوطه را مورد بحث نظری قرار داده است. در ادامه، ریسک تخریب اقتصاد ملی و نیز سناریوهای رفتاری کشورها در این راستا مورد بحث قرار گرفته و محورهای چهارگانه فزیت اقتصادی بیان شده است. در بخش دیگر مقاله مفهوم اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران با توجه به بیانات مقام معظم رهبری تشریح شده و مبتنی بر این بیانات، الگویی برای اقتصاد مقاومتی جمهوری ایران شامل مؤلفه‌های رشد اقتصادی، عدالت اقتصادی، ثبات اقتصادی و فزیت اقتصادی پیشنهاد شده است. وی همچنین در ادامه مقاله، راهبردهای چهارگانه مقابله، خنثی‌سازی، جذب و ترمیم و پخش و تضعیف منطبق بر مسئله تحریم اقتصادی غرب را تشریح و مصادیق آن‌ها را معرفی کرده است (سیف، ۱۳۹۱: ۱۷).

هزاوئی و همکارانش، در مقاله «اقتصاد مقاومتی؛ نماد مدیریت جهادی در اقتصاد سیاسی ایران» می‌نویسند با وقوع انقلاب اسلامی تلاش‌های بسیاری در جهت تحول در وضعیت توسعه‌نیافتگی ایران صورت گرفت که با موفقیت همراه نبوده است، به همین دلیل در شرایط کنونی طرح ایده و نظریه اقتصاد مقاومتی به مثابه الگویی از مدیریت جهادی از سوی رهبر انقلاب اسلامی و در پاسخ

به فشار وارد کردن به اقتصاد ایران ارائه شده است. نویسندگان معتقدند که اقتصاد مقاومتی می تواند عامل مؤثری برای ایجاد تحول اساسی در اقتصاد سیاسی ایران باشد (هزاوئی و زیرکی حیدری، ۱۳۹۳:۱۵).

دکتر فرهاد رهبر و همکارانش نیز در مقاله ای تحت عنوان «رهیافتی بر هستی شناسی اقتصاد مقاومتی» موضوع اقتصاد مقاومتی را مدنظر قرار داده و تلاش دارند از منظر و دیدگاه اسلامی آن را بررسی نمایند. آن ها اقتصاد مقاومتی را اقتصادی می دانند که اجازه رشد را در شرایط تحریم و فشار می دهد (رهبر و همکارانش، ۱۳۹۳:۱۵۴). رحمانپور در تحقیقی با عنوان «بررسی برنامه ملی ایران در ارتباط با مؤلفه های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه صاحب نظران»، به بررسی مفاهیم اقتصاد مقاومتی و اصول و مبانی برنامه درسی جمهوری اسلامی ایران پرداخته و سپس در قالب مؤلفه ها، آن ها را بررسی کرده است (رحمانپور، ۱۳۹۵:۱۲).

ادیب و همکارانش تحقیق مشترکی با عنوان: «بررسی مبانی دینی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی»، انجام داده اند. در این پژوهش به این پرداخته شده است که مبانی دینی اقتصاد مقاومتی به منظور، طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی چه است؟ پس از بررسی آیات و روایات مربوط در تفاسیر و بررسی مطالعات و پژوهش های مرتبط، مبانی استخراج شده است. این مبانی شامل: لزوم دوری از سلطه پذیری برای دستیابی به حیات طیبه، عزت مندی، اعتقاد به علم و حکمت الهی در ضرورت استقلال اقتصادی، ایمان و استقامت بر آن و عمل به مقتضای آن در مبارزه با اولیای طاغوت و سلطه گران است. با دستیابی به این مبانی بررسی چرایی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی از منظر مبانی بیانگر اهمیت و ضرورت برنامه درسی، دینی ممکن می شود. این مبانی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی است و در حکم مؤلفه ای جهت دهنده به فرایند طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی عمل می کند. (ادیب و همکارانش، ۱۳۹۵:۵۲)

خوجه (۱۳۹۵:۶۴) در رساله کارشناس ارشد خود با عنوان: "تحلیل برنامه درسی قصد شده نظام آموزش و پرورش ایران از حیث توجه به اقتصاد مقاومتی"، با استفاده از روش تحلیل محتوا به بررسی میزان توجه به مؤلفه های اقتصاد مقاومتی در کتب و برنامه درسی و اسناد فرادست نظام آموزشی کشور، پرداخته است. یافته های این تحقیق نشان می دهد که به مؤلفه های اصلاح الگوی

مصرف، کارآفرینی و حمایت از تولید داخل، درون‌زایی و برون‌گرایی، بیشترین توجه معطوف شده و مؤلفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان، اصلاح ساختارها و نهادهای اقتصادی، شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد، اقتصاد عدالت‌بنیان مورد غفلت قرار گرفته‌اند.

انصاری مقاله‌ای تحقیقی تحت عنوان «یاده‌سازی اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش؛ برنامه اقدام»، ارائه کرده است. این مقاله گزارشی پژوهشی است در پاسخ به پرسش «عناوین و ترتیب اولویت راهبردها، سیاست‌ها و اقدام‌های مرتبط با پیاده‌سازی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش از نظر خبرگان، صاحب‌نظران و متصدیان کدام‌اند؟». متناسب با پرسش تحقیق، پیش‌نویس برنامه به شیوه اسنادی، تدوین و به روش کیفی و شیوه دلفی اعتبارسنجی و در قالب پرسشنامه، از سوی گروه‌های سه‌گانه مذکور، اولویت‌بندی شده است. نتایج این تحقیق نشان داده است که راهبردهای گسترش مشارکت و سهم آموزش و پرورش در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و تخفیف نابرابری در توزیع درآمد، افزایش کارایی و بهره‌وری در تولید و ارائه خدمات آموزشی و برابری دسترسی به فرصت‌های آموزشی و بهره‌مندی از آموزش، به ترتیب دارای اولویت هستند (انصاری، ۱۳۹۵: ۱۷۱).

ترک‌زاده و عبدشریفی نیز در یک تحقیق با عنوان «بافت‌نگاری اقتصاد مقاومتی به مثابه یک نظام رفتاری»، الگویی را ارائه کردند که با توجه به تأکید مقام معظم رهبری بر عملی‌سازی الگوی اقتصاد مقاومتی و ضرورت کاربست الگوهای کاربردی به‌منظور نجات اقتصاد کشور در سه بعد مفهومی، ساختاری و عملکردی، مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های تحقیق آن‌ها حاکی از آن است که در حوزه اقتصاد مقاومتی، مفهوم و ملاحظات عملکردی به خوبی روشن گردیده است اما در حوزه طرح و بستر سازمانی ضعف وجود دارد. در واقع بستر سازمانی نقطه عطف تبدیل مفهوم به عملکرد است و در صورت وجود نقص مفاهیم موجود، در همان حالت اولیه باقی مانده و نمی‌توان انتظار عملکرد و اجرایی شدن این الگو را داشت. به همین منظور آن‌ها پیشنهاد می‌کنند که با توسعه چارچوب‌های عملیاتی و اقدام بر اساس آن، زمینه دستیابی به اهداف این الگو فراهم شود. در این صورت است که می‌توان انتظار داشت اهداف کلان اقتصاد مقاومتی اجرایی گردد (ترک‌زاده و عبدشریفی، ۱۳۹۶: ۱۲۷).

یزدانی و همکارانش در پژوهشی تحت عنوان «طراحی برنامه درسی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی»، با تمرکز بر دو مؤلفه، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی و اصلاح الگوی مصرف، به روشی کیفی، انجام

داده‌اند که هدف آن ارائه برنامه درسی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی با تمرکز بر دو مؤلفه مذکور است (یزدانی، کشتی آرای و عماد زاده، ۱۳۹۷:۱۱۲).

شیروی و خدایپرست نیز در یک تحقیق به مقایسه اقتصاد مقاومتی و توسعه پایدار پرداختند. سؤال این پژوهش این است که میان سند اقتصاد مقاومتی و گزارش توسعه پایدار که هر دو، شاخص‌هایی را برای پیشرفت معرفی می‌کنند، چه رابطه‌ای از لحاظ حقوقی موجود است؟ چه مشابهت‌ها و تفاوت‌هایی میان این دو مفهوم وجود دارد؟ این پژوهش در جمع‌بندی نتیجه‌گیری می‌کند که مشابهت‌های بسیار و تفاوت اندکی میان این دو سند موجود است و سند کلی اقتصاد مقاومتی نسخه بومی و پالایش‌شده فرهنگی گزارش توسعه پایدار سازمان ملل متحد است (شیروی و خدایپرست، ۱۳۹۸:۲۵۴).

در برخی دیگر از مطالعات معدود انجام‌شده، به بررسی جایگاه و نقش فرهنگ در اقتصاد مقاومتی پرداخته شده (حسینی، ۱۳۹۳:۱۳۴) و یا از برخی راهکارهای نهادینه کردن اقتصاد مقاومتی در کودکان و نوجوانان سخن به میان آمده است (آقا صفری، ۱۳۹۶). در مرتبط‌ترین مطالعه، به بررسی برنامه درسی ملی ایران در ارتباط با اقتصاد مقاومتی پرداخته شده است و این نتیجه حاصل شده است که برنامه مذکور برخی دلالت‌های مرتبط به مضامین اقتصاد مقاومتی را در خود دارد (رحمانپور، ۱۳۹۵:۱۲).

در پژوهش‌های خارجی و متون انگلیسی‌زبان، واژه مقاومت اقتصادی بیشتر برای شرایط محاصره و تحریم اقتصادی و واژه تاب‌آوری اقتصادی به معنای حفظ عملکرد پس از وقوع شوک و توانایی برای بازیابی، به کار رفته است. در متون انگلیسی سال‌های اخیر، تاب‌آوری اقتصادی به‌طور معمول در زمینه‌های: تاب‌آوری در مقابل تغییر اقلیم، حوادث طبیعی، شوک‌های وارده به امنیت غذایی و کشاورزی، درگیری، کمیابی آب، تاب‌آوری شهری، تاب‌آوری زیرساخت‌ها و شاخص‌های اندازه‌گیری تاب‌آوری اقتصادی، به کار رفته است. افزون بر آن، در متون خارجی، آگاهی بخشی، تنوع، خودتنظیمی، ادغام و توان انطباق، به‌عنوان عناصر راهبرد تاب‌آوری اقتصادی، مورد بحث قرار گرفته است. (میر جلیلی، ۱۳۹۵:۱۳۶).

التفات به مسئله‌ی آسیب‌پذیری یا مقاومتی بودن، نه تنها در سطح اقتصاد ملی بلکه در همان زمان در سطح بنگاه‌های اقتصادی نیز جدی گرفته شد. مقاله‌ی هامل^۱

و والیکانگاس^۱ در سال ۲۰۰۳ در نشریه‌ی دانشگاه هاروارد با نام "نیاز به مقاوم بودن" نمونه‌ای از شروع این هوشیاری بود. آغاز حصر غیرانسانی غزه در سال ۲۰۰۵ نیز بهانه‌ی دیگری بود که مسئله‌ی پرهیز از شکنندگی اقتصاد در شرایط حصر، به‌عنوان یک موضوع قابل تأمل مطرح و مقالات متعددی در این باره نگاشته شد؛ از جمله مقاله‌ی صلاح رمضان محمدآغا که در سال ۲۰۱۱ پیرامون مدل مقاوم‌سازی اقتصاد غزه که در هشتمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد و مالیه‌ی اسلامی ارائه گردید.

از جمله مواردی که در ادبیات جهان به واژه اقتصاد مقاومتی نزدیک است فنریت اقتصادی است. در این زمینه بریگا گلیو^۲ و همکارانش در سال ۲۰۰۶ بیان می‌دارند که مفهوم فنریت اقتصادی به دو صورت به کار می‌رود:

۱. قابلیت اقتصادی کشور، برای بهبودی سریع در برابر شوک‌های تخریب‌کننده خارجی
۲. توانایی آن، برای ایستادگی در برابر آثار این شوک‌ها (استفن^۳، لینو^۴، بریگا گلیو، پیکین اینو^۵، (۲۰۱۱)

دوال^۶ و وگل^۷ در سال ۲۰۰۸ آن را توان نگهداشت سطح محصول در نزدیک ظرفیتش پس از اعمال شوک، تعریف کرده‌اند. برخی دیگر آن را توان یک اقتصاد، به کاهش احتمال عمیق‌تر شدن بحران یا بهبود آثار آن تعریف می‌کنند (آرگینگر^۸، ۲۰۰۹).

هیل^۹، کلیر^{۱۰} و ویال^{۱۱} در سال ۲۰۱۱ در تحقیقی به مقایسه دو مفهوم مقاومت و تاب‌آوری در اقتصاد پرداخته‌اند. به اعتقاد آن‌ها، اقتصاد مقاوم پس از وارد شدن تکانه (شوک)، به مسیر رشد و تعالی خود ادامه می‌دهد، اما اگر اقتصاد پس از تحمل تکانه از مسیر رشد خود خارج شده و بتواند دوباره به آن بازگردد، اقتصادی تاب آور و در غیر این صورت اقتصادی غیر تاب آور خواهد بود. استفان جت گوئتر^{۱۲}، فلمینگ^۱ و هان^۲ نیز در سال ۲۰۱۶ در طی یک مقاله با عنوان «چه چیزی

1. Liisa Valikangas
2. Briguglio
3. Stephen
4. Lino
5. Piccinino
6. Duval
7. Vogel
8. Aiginger
9. Edward W Hill
10. T. St. Clair
11. H. Wial
12. Stephan J. Goetz

باعث می‌شود تا یک اقتصاد از سایر اقتصادها مقاوم‌پذیرتر باشد؟» به بررسی تعاریف و شاخصه‌های مقاومت‌پذیری در اقتصاد کشورهای جهان پرداخته‌اند. آن‌ها مقاومت‌پذیری اقتصادی را ظرفیت یک اقتصاد برای مقاومت در برابر شوک‌های خاص و بازگشت سریع به وضعیت و رشد قبلی تعریف کرده‌اند.

برانکین و همکاران در سال ۲۰۱۹ در تحقیقی با عنوان: «ارزیابی سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی انعطاف‌پذیر به شوک‌های اقتصادی» معتقدند که سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی مختلف، همواره از انواع مختلف تکانه‌های اقتصادی رنج می‌برند. اگر ساختاری انعطاف‌پذیر نباشد، اقتصاد آن با مشکل مواجه خواهد شد. به اعتقاد آن‌ها تنها ساختارهایی که برای حال و آینده انعطاف‌پذیری و مقاومت را برنامه‌ریزی کرده باشند، قادرند از این تکانه‌های اقتصادی، مصون بمانند.

در جمع‌بندی نهایی در بخش پیشینه پژوهش‌های خارجی، می‌توان گفت: فقدان جامع‌نگری در تعریف و تحلیل ابعاد تاب‌آوری اقتصادی، عدم بررسی تبعات پس از وقوع شوک نامطلوب در حد لازم، نارسایی شاخص‌های مقاومت و تاب‌آوری اقتصادی (میر جلیلی، ۱۳۹۵: ۱۳۶) و مهم‌تر از همه عدم بررسی نقش آموزش و پرورش بر روی تاب‌آوری اقتصادی است؛ اما آنچه از بررسی و جمع‌بندی پژوهش‌های داخلی حاصل می‌شود آن است که بیشتر تحقیقات بر روی نقش آموزش و پرورش در این رابطه تأکید می‌کنند و یا تنها به بررسی مؤلفه برنامه درسی در قالب اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند. برخی از محققان نیز پس از بررسی تاریخچه، به اهمیت موضوع اقتصاد مقاومتی پرداخته و از بحث مستقیم بر روی این مؤلفه‌ها و ابعاد و چارچوب‌های تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش طفره رفته‌اند. این امر موجب شد تا محقق سعی در پُر کردن خلأ پدید آمده در این زمینه از پژوهش نموده، تلاش نماید تا به صورت ترکیبی مؤلفه‌ها و ابعاد این چارچوب را کشف و در آموزش و پرورش، مورد ارزیابی قرار دهد.

روش‌شناسی پژوهش

در این بخش از آنجایی که موضوع بحث برانگیز تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش

-
1. David A. Fleming-Muñoz
 2. Yicheol Han
 3. Jurgita Bruneckiene

مورد مطالعه قرار گرفته و با استفاده از بررسی و مطالعه اسناد مرتبط بالادستی و مصاحبه با مدیران آموزش و پرورش آشنا با اقتصاد مقاومتی و متخصصان امر اقتصاد مقاومتی که با آموزش و پرورش و مسائل و مشکلات آن آشنا هستند، انجام شده است، از روش مطالعه موردی چندگانه^۱ استفاده گردیده است.

سؤال پژوهش

به طور کلی می توان گفت که هدف از انجام این تحقیق کیفی، طراحی چارچوبی برای تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش است؛ که در آن از روش مطالعه موردی^۲، برای طراحی و کشف چارچوب تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، بهره گرفته شده است. با توجه به هدف ذکر شده، پرسش اصلی پژوهش را می توان این گونه بیان کرد:

چارچوب تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش مشتمل بر چه مضامینی می تواند باشد؟

مشارکت کنندگان بالقوه:

مشارکت کنندگان بالقوه در پژوهش، مدیران آموزش و پرورش و متخصصان حوزه اقتصاد مقاومتی می باشند؛ به علاوه از اسناد مرتبط با موضوع نیز استفاده شد.

مشارکت کنندگان:

مشارکت کنندگان با استفاده از نمونه گیری هدفمند از نوع معیار و تا رسیدن به اشباع داده ها، انتخاب شد. معیار انتخاب مدیران، سمت رسمی در رده ها و یا حوزه های اجرایی، اداری، مالی و پشتیبانی آموزش و پرورش که با مقوله اقتصاد مقاومتی آشنایی داشتند بود و معیار انتخاب متخصصان نیز داشتن سابقه پژوهش، نگارش و یا کارگاه و سخنرانی در ارتباط با اقتصاد مقاومتی بود. تعداد مشارکت کنندگان در این مرحله با توجه به اصل اشباع داده ها^۳، مشتمل بر ۲۰ نفر (۱۰ نفر مدیر آموزش و پرورش و ۱۰ نفر متخصص اقتصاد مقاومتی) از مدیران آموزش و پرورش و متخصصان اقتصاد مقاومتی بود.

1. Collective case study
2. Case Study
3. Data Saturation

روش گردآوری داده‌ها:

در این بخش، اطلاعات با استفاده از تحلیل اسناد مرتبط و مصاحبه عمیق نیم‌ساختمند با مشارکت کنندگان جمع‌آوری شد. لازم به ذکر است که اسناد مرتبط با موضوع در این زمینه شامل اسناد بالادستی مانند سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری، سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران، برنامه ملی گفت‌وگو و فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی^۱ و کتب و مقالات مرتبط با موضوع اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش بودند.

اعتمادپذیری یافته‌ها:

جهت تعیین اعتمادپذیری یافته‌ها از روش همسوسازی و کنترل اعضا، استفاده شد. در حقیقت آیا یافته‌های پژوهش به اندازه کافی توصیفی جامع و کامل از پدیده موردبررسی ارائه داده‌اند یا خیر؛ بنابراین برای ارزشیابی صحت یافته‌ها، قابلیت اطمینان و موثق بودن آن‌ها باید موردبررسی قرار می‌گرفت. از جمله ملاک‌های ارزیابی، اعتمادپذیر بودن یافته‌هاست. اعتمادپذیری به این معناست که افراد، معقول بودن و درستی یافته‌ها را در زمینه مورد مطالعه، تشخیص دهند. در این مطالعه با استفاده از روش همسوسازی داده‌ها، تناسب بین سوابق نظری و پژوهشی در حوزه مرتبط با موضوع با مقوله‌های احصا شده، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

روش اجرا:

به منظور انجام تحقیق، پس از انتخاب مشارکت کنندگان و انجام هماهنگی‌های لازم با آن‌ها، با هر کدام از آن‌ها به مدت ۴۰ الی ۱۲۰ دقیقه، مصاحبه عمیق نیم‌ساختمند برگزار شد و از آن‌ها خواسته شد تا به پرسش‌های باز مطرح شده در رابطه با موضوع تحقیق پاسخ دهند. در انتها داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده تحلیل و چارچوب به دست آمده، اعتبار یابی شد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات:

برای انجام تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، از روش تحلیل مضمون^۲ و تشکیل شبکه مضامین، با استفاده از نرم‌افزار Nvivo انجام شد. در حقیقت پژوهشگر در این تحقیق، بعد از

۱. برنامه شماره ۷ از ۱۲ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی مرکز فرماندهی اقتصاد مقاومتی دفتر نهاد ریاست جمهوری

استخراج مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر مربوط، چارچوب اولیه تحقق اقتصاد مقاومتی در قلمرو پژوهش را طراحی و سپس با استفاده از معیارهای اعتبار سنجی کیفی قابل قبول بودن و قابل اعتماد بودن اعتبار چارچوب طراحی شده از روش همسوسازی داده‌ها را، مورد بررسی قرار داد (کرسول، ۱۳۹۴).

یافته‌های پژوهش

مراحل گام‌به‌گام کشف شبکه مضامین

بر اساس نتایج حاصل از مصاحبه با مدیران آموزش و پرورش و متخصصان اقتصاد مقاومتی و مطالعه اسناد بالادستی مرتبط، چارچوب تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش در قالب یک شبکه مضامین ترسیم و پس از چند مرحله غربالگری، قابل ارائه گردید. برای ترسیم شبکه مضامین تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، با الگوگیری از چارچوب شبکه‌ی مضامین آتراید استرلینگ (۲۰۰۱) مراحل زیر به ترتیب طی شد که نتایج هر بخش به تفکیک در قالب شکل شماره یک ارائه شده است:

جدول ۱. مراحل کشف شبکه مضامین تحقیق

ردیف	مرحله
۱	مرور و غربال متون مصاحبه‌ها و اسناد بالادستی مرتبط
۲	انتخاب عبارات معنادار و تشکیل مضامین اولیه
۳	ادغام مضامین اولیه هم‌مهنی در ذیل یک مفهوم و ایجاد مضامین پایه
۴	مرور، ادغام و خلاصه‌سازی مضامین پایه
۵	طبقه‌بندی مضامین پایه اصلاح شده و ایجاد مضامین سازمان دهنده (مرحله خلاصه‌سازی متون مشروح)
۶	ادغام و اصلاح مضامین سازمان دهنده
۷	ارائه شبکه نهایی مضامین

جدول مضامین پایه نیز در جدول شماره دو ارائه شده است:

جدول ۲. جدول مضامین پایه

ردیف	مضامین پایه
۱	فرهنگ سازی و ترویج گفتمان های عمومی و تخصصی اقتصاد مقاومتی در جامعه
۲	بازسازی برنامه درسی بر اساس اقتصاد مقاومتی
۳	توسعه نگرش سیاست گذاران آموزش و پرورش در زمینه اقتصاد مقاومتی
۴	بهینه سازی و مدیریت مؤثرتر منابع انسانی موجود
۵	آموزش و به روز کردن دانش نیروی انسانی و توجه به مهارت های حرفه ای متناسب
۶	آموزش مفاهیم اقتصاد مقاومتی و دانش بنیان به دانش آموزان و درگیر کردن آنان به اتفاقات بازار
۷	ترویج فرهنگ جهادی کار و مهارت آموزی در دوره های مختلف تحصیلی
۸	ترغیب مردم و بخش خصوصی به سرمایه گذاری و مشارکت بیشتر در آموزش
۹	الگوسازی برای مصرف کالاهای بومی و جلوگیری از اسراف و مصرف گرایی
۱۰	تلاش برای درونزایی منابع و تولید ثروت در آموزش و پرورش
۱۱	بهینه سازی و انعطاف بخشی ساختار تشکیلاتی بر اساس شایسته سالاری
۱۲	هدایت منابع موجود به سمت بهسازی روند آموزش
۱۳	شناخت و پرورش استعداد های دانش آموزان در زمینه کار آفرینی
۱۴	مدیریت اثربخش هزینه ها در آموزش و پرورش
۱۵	تکیه بیشتر بر مردم و نیرو های متخصص داخلی در اقتصاد و آموزش
۱۶	شناخت و احترام به خواست های مردم
۱۷	ترویج آموزش های بنیادی، اخلاقی و حرفه محور
۱۸	گسترش منابع درآمدی و بهینه سازی فضای آموزشی
۱۹	آموزش اهمیت محیط زیست در تولید ثروت به دانش آموزان و خانواده ها
۲۰	تأکید بر عدالت محوری و توزیع عادلانه امکانات در مدارس
۲۱	بازیابی شخصیت اجتماعی و اعتبار دوباره شغل معلمی
۲۲	آموزش مصرف بهینه و زندگی عقلانی به دانش آموزان و خانواده ها
۲۳	پرورش روحیه پرسشگری، مشارکت و کار جمعی در دانش آموزان و فرهنگیان
۲۴	توسعه دیدگاه و بهبود نگرش مردم نسبت به راهبرد اقتصاد مقاومتی
۲۵	توجه بیشتر به میهن پرستی و ابعاد پنهان و ضمنی در برنامه درسی
۲۶	توسعه زمینه های خلاقیت و نوآوری در آموزش و کار آفرینی
۲۷	بومی سازی الگوهای مناسب فرهنگی و اجتماعی جهانی
۲۸	برنامه ریزی برای افزایش اثربخشی و کارایی آموزشی و پرورشی

ردیف	مضامین پایه
۲۹	پرورش مهارت‌های زندگی و شناخت بیشتر ظرفیت‌های محیط اطراف
۳۰	اصلاح فرایندهای اداری و حذف موارد غیر ضرور و تکراری
۳۱	کمک به ارائه راهکارهای بومی برای درآمذزایی خانواده‌ها و دانش آموزان
۳۲	راهنمایی و نظارت مؤثرتر بر فعالیت‌های جاری آموزش و پرورش
۳۳	کمک به مجلس شورای اسلامی در تصویب قوانین مؤثر در روند آموزش
۳۴	استخدام و به کارگیری نیروی انسانی متخصص و مؤثر
۳۵	تأکید بیشتر بر اجرای قوانین و فرهنگ‌ها و سنن سالم محلی
۳۶	تدوین برنامه و تعیین راهبردها و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش
۳۷	استفاده از انرژی‌های پاک و مدیریت مصرف حامل‌های انرژی
۳۸	شفاف‌سازی امور و ارائه گزارش مستمر به مردم
۳۹	افزایش سطح کیفی آموزش و پرورش
۴۰	توجه به وضعیت انگیزشی و معیشتی معلمان
۴۱	اقتصادی کردن برخی خدمات و امکانات
۴۲	توسعه تحقیقات و رشته‌های فناورانه در مدارس
۴۳	توسعه مهارت محوری و آموزش کارآفرینی در برنامه درسی
۴۴	خرید خدمات با کیفیت و انحصاری آموزشی از بخش خصوصی
۴۵	تأکید بیشتر بر الگوی مصرف و زندگی ایرانی-اسلامی
۴۶	استفاده از فناوری‌های آموزشی جدید و توسعه و کاربست آن‌ها در کلاس
۴۷	روش‌های بهینه‌سازی آموزش در مدارس
۴۸	تولید و توسعه تجهیزات جدید خلاقانه مورد نیاز و آموزشی در مدارس
۴۹	توسعه آموزش‌های مجازی مناسب در مدارس
۵۰	بسترسازی و ایجاد زمینه‌های کارآفرینی دانش‌بنیان
۵۱	بومی‌سازی الگوهای جدید و مؤثر آموزشی
۵۲	استفاده بهینه‌تر فرهنگی و اجتماعی از فرهنگیان و فضای مدرسه
۵۳	توجه به میهن‌پرستی و معماری اصیل ایرانی در ساخت مدارس
۵۴	همکاری با سایر نهادها در برگزاری همایش‌های اقتصاد مقاومتی
۵۵	بازدید مستمر دانش آموزان از مراکز تولید داخل و تشویق آن‌ها به تولید
۵۶	تعیین ملاک‌های مؤثرتر ارزیابی و ارتقای مرتبه علمی و تربیتی معلمان
۵۷	توجه ویژه به کیفیت ورودی و خروجی هنرستان‌ها

طراحی چارچوبی برای تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش	۲۸۱/
---	------

ردیف	مضامین پایه
۵۸	ایجاد ارتباط راحت‌تر بین برنامه درسی و خانواده‌ها
۵۹	تحقیق و پژوهش بر یادگیری و روش‌های نوین آموزشی
۶۰	نظارت بیشتر بر آموزش‌های غیررسمی
۶۱	برگزاری نمایشگاه‌های دست‌ساخته‌ها و فناوری‌های نوین و دیدار با نخبه‌ها

مرحله ساخت مضامین سازمان دهنده

در این مرحله از پژوهش پس از بررسی و بازبینی مکرر، مضامین پایه مشابه و هم‌رده، متناسب با کارکرد و هدفشان در تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش در ذیل یک مضمون سازمان دهنده، مطابق جدول شماره سه مرتب و طبقه‌بندی شدند. این مضامین دوازده‌گانه، ۶۱ مضمون پایه را در درون خود جا داده‌اند.

جدول ۳. طبقه‌بندی مضامین پایه و سازمان دهنده احصا شده

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
اقدامات نهادی	تدوین برنامه و تعیین راهبردها و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش
	توسعه نگرش سیاست‌گذاران آموزش و پرورش در زمینه اقتصاد مقاومتی
	فرهنگ‌سازی و ترویج گفت‌وگوهای عمومی و تخصصی اقتصاد مقاومتی در جامعه
	کمک به مجلس شورای اسلامی در تصویب قوانین مؤثر در روند آموزش
	همکاری با سایر نهادها در برگزاری همایش‌های اقتصاد مقاومتی
الگوسازی و اصلاح سبک زندگی	الگوسازی برای مصرف کالاهای بومی و جلوگیری از اسراف و مصرف‌گرایی
	آموزش مصرف بهینه و زندگی عقلانی به دانش‌آموزان و خانواده‌ها
	بومی‌سازی الگوهای مناسب فرهنگی و اجتماعی جهانی
	تأکید بیشتر بر اجرای قوانین و فرهنگ‌ها و سنن سالم محلی
	ترویج آموزش‌های بنیادی، اخلاقی و حرفه محور
	کمک به ارائه راهکارهای بومی برای درآمدزایی خانواده‌ها و دانش‌آموزان
بازنگری برنامه درسی	تأکید بیشتر بر الگوی مصرف و زندگی ایرانی-اسلامی
	ایجاد ارتباط راحت‌تر بین برنامه درسی و خانواده‌ها
	بازسازی برنامه درسی بر اساس اقتصاد مقاومتی
	توسعه مهارت محوری و آموزش کارآفرینی در برنامه درسی
	توجه بیشتر به میهن‌پرستی و ابعاد پنهان و ضمنی در برنامه درسی

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
بهبود کیفیت آموزش	افزایش سطح کیفی آموزش و پرورش
	بومی سازی الگوهای جدید و مؤثر آموزشی
	روش های بهینه سازی آموزش در مدارس
	برنامه ریزی برای افزایش اثربخشی و کارایی آموزشی و پرورشی
	توجه ویژه به کیفیت ورودی و خروجی هنرستان ها
	تحقیق و پژوهش بر یادگیری و روش های نوین آموزشی
پرورش روحیه کار در دانش آموزان	بازدید مستمر دانش آموزان از مراکز تولید داخل و تشویق آن ها به تولید
	ترویج فرهنگ جهادی کار و مهارت آموزی در دوره های مختلف تحصیلی
	شناخت و پرورش استعداد های دانش آموزان در زمینه کار آفرینی
	پرورش روحیه پرسشگری، مشارکت و کار جمعی در دانش آموزان و فرهنگیان
	آموزش مفاهیم اقتصاد مقاومتی و دانش بنیان به دانش آموزان و درگیر کردن آنان به اتفاقات بازار
توسعه فناوری	برگزاری نمایشگاه های دست ساخته ها و فناوری های نوین و دیدار با نخبه ها
	توسعه آموزش های مجازی مناسب در مدارس
	توسعه تحقیقات و رشته های فناورانه در مدارس
	استفاده از فناوری های آموزشی جدید و توسعه و کاربردی آن ها در کلاس
خلاقیت و نوآوری	بستر سازی و ایجاد زمینه های کار آفرینی دانش بنیان
	توسعه زمینه های خلاقیت و نوآوری در آموزش و کار آفرینی
	تولید و توسعه تجهیزات جدید خلاقانه مورد نیاز و آموزشی در مدارس
اقدامات ساختاری - فرایندی	اصلاح فرایندهای اداری و حذف موارد غیر ضرور و تکراری
	بهینه سازی و انعطاف بخشی ساختار تشکیلاتی بر اساس شایسته سالاری
	تأکید بر عدالت محوری و توزیع عادلانه امکانات در مدارس
	راهنمایی و نظارت مؤثر تر بر فعالیت های جاری آموزش و پرورش
	نظارت بیشتر بر آموزش های غیر رسمی
حفاظت محیط زیست	استفاده از انرژی های پاک و مدیریت مصرف حامل های انرژی
	آموزش اهمیت محیط زیست در تولید ثروت به دانش آموزان و خانواده ها
	توجه به مین پرستی و معماری اصیل ایرانی در ساخت مدارس

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
مدیریت سرمایه‌های انسانی	آموزش و به‌روز کردن دانش نیروی انسانی و توجه به مهارت‌های حرفه‌ای متناسب
	بازیابی شخصیت اجتماعی و اعتبار دوباره شغل معلمی
	پرورش مهارت‌های زندگی و شناخت بیشتر ظرفیت‌های محیط اطراف
	توجه به وضعیت انگیزشی و معیشتی معلمان
	استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص و مؤثر
	تعیین ملاک‌های مؤثرتر ارزیابی و ارتقای مرتبه علمی و تربیتی معلمان
	استفاده بهینه‌تر فرهنگی و اجتماعی از فرهنگیان و فضای مدرسه
	بهبودسازی و مدیریت مؤثرتر منابع انسانی موجود
مدیریت کارآمد منابع مالی	اقتصادی کردن برخی خدمات و امکانات
	تلاش برای درون‌زایی منابع و تولید ثروت در آموزش و پرورش
	خرید خدمات با کیفیت و انحصاری آموزشی از بخش خصوصی
	گسترش منابع درآمدی و بهبودسازی فضای آموزشی
	مدیریت اثربخش هزینه‌ها در آموزش و پرورش
مردم محوری	هدایت منابع موجود به سمت بهسازی روند آموزش
	ترغیب مردم و بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری و مشارکت بیشتر در آموزش
	تکیه بیشتر بر مردم و نیروهای متخصص داخلی در اقتصاد و آموزش
	توسعه دیدگاه و بهبود نگرش مردم نسبت به راهبرد اقتصاد مقاومتی
	شفاف‌سازی امور و ارائه گزارش مستمر به مردم
	شناخت و احترام به خواست‌های مردم

کشف شبکه مضامین و ارائه مدل

پس از احصا و جای‌گذاری مضامین پایه در مضامین سازمان دهنده، نوبت به مرحله کشف و ارائه شبکه مضامین تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش می‌رسد. در این مرحله پس از انتقال متون مصاحبه‌ها و اسناد به نرم‌افزار تحلیلی NVivo، تلاش کردیم تا با استفاده از امکانات آن نرم‌افزار، شبکه مضامین هر سه مورد یعنی مدیران، متخصصان و اسناد را ترکیب کرده و به یک شبکه مضامین نهایی در شکل شماره ۱ رسیدیم.

شکل ۱. شبکه مضامین کشف شده نهایی

اعتبار یابی داده‌های پژوهش

در این بخش از پژوهش برای محاسبه روایی چارچوب کشف شده‌ی تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، از معیار اعتبار پذیری و اعتماد پذیری استفاده شد. برای این منظور از روش همسوسازی و خود بازمینی محقق طی فرایند جمع آوری و تحلیل داده‌ها استفاده شد. به این ترتیب با بررسی شواهد نظری و پژوهشی حاصل از منابع و بهره‌گیری از آن‌ها به توجیه یکدست بودن مضامین با استفاده از روش همسوسازی پرداخته شد (جدول شماره چهار). با نظر به اینکه مضامین با منابع و سوابق پژوهشی متعدد همگرا است، لذا می‌توان گفت که مضامین احصا شده پیرامون پژوهش تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، از روایی لازم برخوردار می‌باشند.

جدول ۴. همسوسازی داده‌های مستخرج از مضامین تحقق اقتصاد مقاومتی با سوابق پژوهشی و نظری

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	توسعه نگرش سیاست‌گذاران آموزش و پرورش در زمینه اقتصاد مقاومتی	اقدامات نهادی
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
رهبر معظم انقلاب (۹۴/۰۴/۱۳)	بیانات رهبری در دیدار استادان و اعضای هیئت‌های علمی دانشگاه‌ها	فرهنگ‌سازی و ترویج گفتمان‌های عمومی و تخصصی اقتصاد مقاومتی در جامعه	
رهبر معظم انقلاب (۹۲/۰۵/۱۶)	بیانات رهبری در دیدار با دانشجویان		
مهدی طبعانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۲)	سند تحول بنیادین		
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
غلامرضا محمدی (۱۳۹۶)	نقش آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
حجت اله عبدالملکی (۱۳۹۵)	اقتصاد مقاومتی درآمدی بر مبانی سیاست‌ها و برنامه عمل	الگوسازی برای مصرف کالاهای بومی و جلوگیری از اسراف و مصرف‌گرایی	الگوسازی و اصلاح سبک زندگی
رهبر معظم انقلاب (۹۱/۶/۲)	بیانات رهبری در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت		
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش		
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
عبدالله انصاری (۱۳۹۵)	مشارکت آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی		
غلامرضا محمدی (۱۳۹۶)	نقش آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	آموزش مصرف بهینه و زندگی عقلانی به دانش‌آموزان و خانواده‌ها	
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	بومی‌سازی الگوهای مناسب فرهنگی و اجتماعی جهانی	
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	تأکید بیشتر بر اجرای قوانین و فرهنگ‌ها و سنن سالم محلی	
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	ترویج آموزش‌های بنیادی، اخلاقی و حرفه محور	
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	کمک به ارائه راهکارهای بومی برای درآمدزایی خانواده‌ها و دانش‌آموزان	
حجت اله عبدالملکی (۱۳۹۵)	اقتصاد مقاومتی درآمدی بر مبانی سیاست‌ها و برنامه عمل	تأکید بیشتر بر الگوی مصرف و زندگی ایرانی - اسلامی	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش	بازسازی برنامه درسی بر اساس اقتصاد مقاومتی	بازنگری برنامه درسی	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین			
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش			
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	افزایش سطح کیفی آموزش و پرورش	بهبود کیفیت آموزش	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	برنامه‌ریزی برای افزایش اثربخشی و کارایی آموزشی و پرورشی		
حجت‌اله عبدالملکی (۱۳۹۵)	اقتصاد مقاومتی درآمدی بر مبانی سیاست‌ها و برنامه عمل	توجه بیشتر به میهن‌پرستی و ابعاد پنهان و ضمنی در برنامه درسی	پرورش روحیه کار در دانش آموزان	
رهبر معظم انقلاب (۸۹/۶/۱۶)	بیانات رهبری در دیدار با کارآفرینان			
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین			
اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۲)	سند چشم‌انداز ۱۴۰۴			
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی			
				ترویج فرهنگ جهادی کار و مهارت‌آموزی در دوره‌های مختلف تحصیلی

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش	شناخت و پرورش استعداد های دانش آموزان در زمینه کارآفرینی	پرورش روحیه پرشگری، مشارکت و کار جمعی در دانش آموزان و فرهنگیان	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین			
مصطفی سمیعی نسب یاسر سلیمانی (۱۳۹۴)	تعلیم و تربیت اقتصادی با رویکرد اقتصاد مقاومتی	پرورش روحیه پرشگری، مشارکت و کار جمعی در دانش آموزان و فرهنگیان		
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش			
اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۲)	سند چشم انداز ۱۴۰۴			
حجت اله عبدالملکی (۱۳۹۵)	اقتصاد مقاومتی درآمدی بر مبانی سیاست ها و برنامه عمل	آموزش مفاهیم اقتصاد مقاومتی و دانش بنیان به دانش آموزان و درگیر کردن آنان به اتفاقات بازار		پرورش روحیه کار در دانش آموزان
آیت الله عباسعلی اختری (۱۳۹۵)	اقتصاد مقاومتی زمینه و راهکارها			
مصطفی سمیعی نسب یاسر سلیمانی (۱۳۹۴)	تعلیم و تربیت اقتصادی با رویکرد اقتصاد مقاومتی			
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی			
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین			
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست های اقتصاد مقاومتی			

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	توسعه آموزش های مجازی مناسب در مدارس	توسعه فناوری
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	استفاده از فناوری های آموزشی جدید و توسعه و کاربست آن ها در کلاس	
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش	توسعه زمینه های خلاقیت و نوآوری در آموزش و کارآفرینی	خلاقیت و نوآوری
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	اصلاح فرایندهای اداری و حذف موارد غیر ضرور و تکراری	اقدامات ساختاری - فرایندی
مهدی طغیانی (۱۳۹۴)	درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش	بهینه سازی و انعطاف بخشی ساختار تشکیلاتی بر اساس شایسته سالاری	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	تأکید بر عدالت محوری و توزیع عادلانه امکانات در مدارس	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۲)	سند چشم انداز ۱۴۰۴		

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
آیت‌الله عباسعلی اختری (۱۳۹۵)	اقتصاد مقاومتی زمینه و راهکارها	آموزش اهمیت محیط‌زیست در تولید ثروت به دانش آموزان و خانواده‌ها	حفاظت محیط‌زیست
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	آموزش و به‌روز کردن دانش نیروی انسانی و توجه به مهارت‌های حرفه‌ای متناسب	مدیریت سرمايه‌های انسانی
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
		بازیابی شخصیت اجتماعی و اعتبار دوباره شغل معلمی	
		پرورش مهارت‌های زندگی و شناخت بیشتر ظرفیت‌های محیط اطراف	
		توجه به وضعیت انگیزشی و معیشتی معلمان	
		استخدام و به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص و مؤثر	
		تعیین ملاک‌های مؤثرتر ارزیابی و ارتقای مرتبه علمی و تربیتی معلمان	

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی	بهینه‌سازی و مدیریت مؤثرتر منابع انسانی موجود	مدیریت سرمایه‌های انسانی
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۲)	سند چشم‌انداز ۱۴۰۴		
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	تلاش برای درون‌زایی منابع و تولید ثروت در آموزش و پرورش	مدیریت کارآمد منابع مالی
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	گسترش منابع درآمدی و بهینه‌سازی فضای آموزشی	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	مدیریت اثربخش هزینه‌ها در آموزش و پرورش	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	هدایت منابع موجود به سمت بهسازی روند آموزش	
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	ترغیب مردم و بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری و مشارکت بیشتر در آموزش	مردم محوری
رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۲)	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی		
غلامرضا محمدی (۱۳۹۶)	نقش آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی		

منبع	شاهد نظری و پژوهشی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
رهبر معظم انقلاب (۹۲/۱۱/۱۹)	بیانات رهبری در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش	تکیه بیشتر بر مردم و نیروهای متخصص داخلی در اقتصاد و آموزش	مردم محوری
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین		
عبدالله انصاری (۱۳۹۵)	مشارکت آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی		
رهبر معظم انقلاب (۹۲/۱۱/۱۹)	بیانات رهبری در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش	توسعه دیدگاه و بهبود نگرش مردم نسبت به راهبرد اقتصاد مقاومتی	
عادل پیغامی (۱۳۹۵)	درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی		
اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰)	سند تحول بنیادین	شناخت و احترام به خواست‌های مردم	
اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۲)	سند چشم‌انداز ۱۴۰۴		

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که اقدامات نهادی بیشترین تأکید را از نظر مدیران، متخصصان و اسناد مرتبط داراست. این امر خود بیانگر آن است که سیاست‌گذاران اصلی آموزش و پرورش برای تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش و حرکت به سمت توسعه اقتصادی، باید به فکر تدابیر بنیادی و نهادی در این وزارتخانه باشند. ابعادی چون مدیریت

سرمایه‌های انسانی و مادی، پرورش روحیه کار در دانش آموزان و الگوسازی و اصلاح سبک زندگی از دیگر ابعاد پر تأکید این سه گروه برای تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش است. بر اساس همین ترتیب به نظر می‌رسد مدیریت سرمایه‌ها و منابع انسانی موجود، یکی از مهم‌ترین ابعاد تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش است، چراکه اقتصاد مقاومتی راهکاری دانش‌بنیان و مردم محور بوده و آموزش و پرورش نیز مؤثرترین نهاد تربیتی و پرورشی کشور محسوب می‌شود و شاکله فرهنگ‌سازی و تربیت نیروی انسانی از اینجا شکل خواهد گرفت. مردم محوری و بازنگری برنامه درسی را نیز می‌توان از دیگر ابعاد مهم و پر تأکید، تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش تلقی کرد. سایر ابعاد اقدامات ساختاری - فرایندی، حفاظت محیط‌زیست، بهبود کیفیت آموزش، خلاقیت و نوآوری و توسعه فناوری را می‌توان به ترتیب، ابعاد مؤثر در تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش نام برد. در میان مضامین پایه نیز، «فرهنگ‌سازی و ترویج گفت‌وگوهای عمومی و تخصصی اقتصاد مقاومتی در جامعه»، با توجه به فراوانی اش در تمام گروه‌ها (مدیران، متخصصان و اسناد) پرتاکیدترین مؤلفه محسوب می‌شود. در حقیقت چون فرهنگ‌سازی و ترویج گفت‌وگو از وظایف و توانایی‌های ذاتی نهاد آموزش و پرورش است و اقتصاد مقاومتی نیز برای نهادینه شدن در جامعه نیاز به این فرهنگ‌سازی و ترویج گفت‌وگو دارد به نظر می‌رسد تمام گروه‌ها بر اهمیت و ضرورت آن، توافق دارند. یکی دیگر از پرتاکیدترین مؤلفه‌ها، «بازسازی برنامه درسی بر اساس اقتصاد مقاومتی» است که می‌توان آن را در تمام بخش‌های برنامه درسی به‌ویژه تولید محتوای کتب درسی به‌خوبی، اجرایی کرد. «توسعه نگرش سیاست‌گذاران آموزش و پرورش در زمینه اقتصاد مقاومتی»، نیز یکی از پرتاکیدترین مؤلفه‌های تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش است. این مؤلفه بیان می‌کند تا زمانی که مدیران و سیاست‌گذاران خود به این راهبرد مهم اعتقاد نداشته باشند، اقتصاد مقاومتی در ادارات و مدارس و به تبع آن در خانواده‌ها و جامعه محقق و اجرایی نخواهد شد. در راستای این تحقیق می‌توان به برخی از پیشنهادها کاربردی اشاره کرد: از آنجا که در چارچوب کشف‌شده، بیشترین تأکید بر مؤلفه فرهنگ‌سازی و ترویج گفت‌وگوهای عمومی و تخصصی اقتصاد مقاومتی در جامعه و بازسازی برنامه درسی بر اساس اقتصاد مقاومتی است لذا پیشنهاد می‌گردد، این مؤلفه‌ها در صدر برنامه‌های محتوایی و اجرایی برنامه‌ریزان کلان آموزش و پرورش کشور قرار گرفته و به‌سرعت عملیاتی گردد و با ارائه مصادیق عینی و عملی اقتصاد مقاومتی در کتب و محتوای درسی، سرعت بیشتری به خود بگیرد. همچنین

پیشنهاد می‌شود تا با بازیابی شخصیت اجتماعی و اعتبار دوباره شغل معلمی و ایجاد انگیزه برای آن‌ها، موفقیت در تحقق اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش، عمق و سرعت بیشتری یابد. از پیشنهادهای دیگری که در از میان یافته‌های این تحقیق می‌توان ارائه کرد، بهینه‌سازی و مدیریت منابع انسانی احصا شده برای جذب نیروی انسانی با انگیزه و متخصص و همچنین، بهینه‌سازی و مدیریت مؤثرتر منابع انسانی و مادی برای استفاده‌ی بهتر در آموزش و پرورش کشور است.

منابع

منابع فارسی:

- اختری، عباسعلی (۱۳۹۵)، اقتصاد مقاومتی، زمینه‌ها و راهکارها، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ادیب، یوسف، ابراهیمی هرستانی، اصغر، رضا پور، یوسف، طغیانی، مهدی (۱۳۹۵)، بررسی مبانی دینی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، فصلنامه علمی پژوهشی رهیافت، شماره ۳۶، ۴۱-۵۸.
- آقا صفری، حسین (۱۳۹۶)، راه‌ها و روش‌های نهادینه کردن اقتصاد مقاومتی در کودکان و نوجوانان، بازیابی از تیترویک: <http://webcache.googleusercontent.com/> مورخ ۹۶/۴/۳.
- انصاری، عبدالله (۱۳۹۵)، پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش؛ برنامه اقدام، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال نوزدهم، شماره ۷۰، ۱۵۹-۱۸۸.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام، (۱۳۹۱)، اقتصاد مقاومتی و مدیریت مصرف، بازیابی از وبگاه گنجینه معارف حوزه: <http://www.hawzah.net/fa/Article/View/93717> مورخ ۹۶/۵/۱۳.
- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری، (۱۳۹۱)، تأکیدات مهم رهبر معظم انقلاب در اجتماع پرشور دانشجویان، بازیابی از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری <http://www.leader.ir/fa/content/9609>: مورخ ۹۶/۴/۲۰.
- پیغامی، عادل (۱۳۹۵)، درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی، تهران: انتشارات سدید (انتشارات بسیج دانشگاه امام صادق (ع)).
- تراب زاده جهرمی، محمدصادق و دیگران (۱۳۹۲). بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، نشریه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، شماره سی‌ودو، سال دهم، ۳۱-۴۶.
- ترک‌زاده، جعفر، عبدشرفی، فاطمه (۱۳۹۶)، بافت‌نگاری اقتصاد مقاومتی به‌مثابه یک نظام رفتاری، دو فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات اقتصاد اسلامی، سال یازدهم، شماره ۲۱، ۱۴۰-۱۱۳.

جعفری، انوش (۱۳۹۱)، استراتژی اقتصاد مقاومتی، همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، رشت: دانشگاه گیلان. ۱۱۵-۱۲۸.

حسینی، عبدالرضا (۱۳۹۳)، بررسی جایگاه فرهنگ در اقتصاد مقاومتی، دو فصلنامه علمی- پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، شماره ۱۰، ۱۴۶-۱۲۱.

حیدر زاده هنزایی، علیرضا (۱۳۹۱)، اقتصاد مقاومتی؛ بایدها و نبایدها. بازار و سرمایه، شماره ۳۰، ۹-۹. خوجه، زهرا (۱۳۹۵)، تحلیل برنامه درسی قصد شده نظام آموزش و پرورش ایران از حیث توجه به اقتصاد مقاومتی، به راهنمایی: بهروز مهram، دانشگاه فردوسی مشهد، کارشناسی ارشد، برنامه ریزی درسی. ۶۴. رحمانپور، محمد (۱۳۹۵)، بررسی برنامه درسی ملی ایران در ارتباط با مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه صاحب‌نظران، فصلنامه مطالعات ملی، سال هفدهم شماره یک، ۲۱-۳.

رشونده، علی‌اکبر (۱۳۹۵)، مدیریت سیاسی، اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل، بازیابی از اداره کل مدیریت بحران استانداری قزوین: (مورخ ۹/۴/۹۶)

http://cm.ostan-qz.ir/content/ostan/special_reports

رهبر، فرهاد، سیف‌الدین، امیرعلی، رهبر، امیرحسین (۱۳۹۳)، رهیافتی بر هستی‌شناسی اقتصاد مقاومتی تلاشی در جهت نگاه اسلامی به گذار سیستم‌های اقتصادی- اجتماعی. نشریه روش‌شناسی علوم انسانی، شماره ۷۸، ۱۶۲-۱۳۵.

زیرک، معصومه (۱۳۹۴)، آسیب‌شناسی مخاطره‌پذیری اقتصاد ایران بر مبنای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، مجله اقتصادی، سال پانزدهم، آذر و دی ۱۳۹۴، شماره ۹ و ۱۰، ۷۶-۴۷.

سیف، اله مراد (۱۳۹۱)، الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی، فصلنامه آفاق امنیت، شماره ۱۶، ۲۵-۵.

شهرآبادی، ابوالفضل (۱۳۹۱)، اقتصاد مقاومتی و نقش نهادهای مالی در آن، نشریه بازار و سرمایه، شماره ۳۳، ۳۷-۳۸.

شیروانی، امیر، مرادی، احسان (۱۳۹۱)، تمایزهای اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی. نشریه بازار و سرمایه، شماره ۳۳، ۳۰-۲۸.

شیروی، عبدالحسین، خداپرست، ناصر (۱۳۹۸) اقتصاد مقاومتی و توسعه پایدار در اسناد بین‌المللی، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۴۹، شماره ۱، بهار ۹۸، ۲۷۰-۲۴۹.

طغیانی، مهدی (۱۳۹۴)، درآمدی بر اقتصاد مقاومتی و آموزش و پرورش، اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان. طبیب‌نیا، علی (۱۳۹۵)، روایت وزیر دارایی ایران از اقتصاد «انعطاف‌پذیر»، بازیابی از وبگاه نشریه اینترنتی المانیور: (مورخ ۹/۴/۱۱)

Al-Monitor the pulse of middle east:

<http://www.al-monitor.com/pulse/fa/contents/articles/originals/2016/10/iran-finance-minister-resilient-economy-sanctions-investment.htm>

- علی اکبری، محمدحسین (۱۳۹۵). رفتار اقتصادی پیامبر (ص) در شعب ابی طالب: الگویی برای موفقیت اقتصاد مقاومتی. بازیابی از پایگاه خبرگزاری بین‌المللی قرآن، به نشانی: (مورخ: ۹۶/۲/۲۰)
- <http://iqna.ir/fa/news/3493870>
- کامرانی راد، سید امیرحسین (۱۳۹۵). اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری، بازیابی از پایگاه اطلاع‌رسانی ضیاء الصالحین، به نشانی: (مورخ: ۹۸/۰۲/۰۳)
- <http://www.ziaossalehin.ir/fa/content/>
- کرباسیان، مهدی (۱۳۹۱). الزامات موفقیت در اقتصاد مقاومتی. ماهنامه مدیریت ارتباطات، شماره ۳۵، ۴۳-۲۰. کرسول، جان (۱۳۹۴). پویای کیفی و طرح پژوهش، دانایی فرد، تهران: ویرایش دوم، انتشارات صفار. مالکی، مریم (۱۳۹۳). اقتصاد مقاومتی نیازمند توسعه دانش بازاریابی نوین مدیران است، بازیابی از: (مورخ ۹۸/۰۱/۱۸)
- <https://e-act.ir/blog/179-2016-07-09-08-54-39>
- متن سند چشم‌انداز (۱۳۸۲)، چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، تهران: دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- مصباحی مقدم، غلامرضا (۱۳۹۱). اقتصاد مقاومتی در بازار سرمایه معنا می‌یابد. نشریه بازار و سرمایه، آذر ۱۳۹۱ شماره ۳۳، ۳۳-۲۲
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۲)، مجموعه آثار استاد شهید مطهری. قم: انتشارات صدرا، جلد ۲۰، ص ۴۰۵.
- موسوی، سید سبحان (۱۳۹۱)، نقش نیروهای نظامی در پیشبرد اقتصاد مقاومتی؛ نهادهای نظامی و اقتصاد، مجله زمانه، شماره ۲۹، ۱۷-۱۶.
- میر جلیلی، حسین (۱۳۹۵)، بررسی و نقد متون خارجی در زمینه مقاومت و تاب‌آوری اقتصادی، پژوهشنامه انتقادی، متون و برنامه‌های علوم انسانی، مقاله ۷، دوره ۱۶، ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی، بهمن و اسفند ۱۳۹۵، صفحه ۱۴۴-۱۲۵.
- هزاوئی، سید مرتضی، زیرکی حیدری، علی (۱۳۹۳)، اقتصاد مقاومتی؛ نماد مدیریت جهادی در اقتصاد سیاسی ایران، نشریه مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۳۷، ۲۶-۹.
- یزدانی، ابوالفضل، کشتی‌آرای، نرگس، عماد زاده، مصطفی (۱۳۹۷)، طراحی برنامه درسی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، با تمرکز به دو مؤلفه، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی و اصلاح الگوی مصرف، نشریه رهیافت انقلاب اسلامی، شماره ۴۲، ۱۲۶-۱۰۷.

منابع لاتین:

- Aiginger, K. (2009). Strengthening the Resilience of an Economy. **STABILISATION POLICY**, 55, 309-316.
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. **Qualitative Research**, 1, 385-405.
- Briguglio, Lino; Piccinino, Stephen. (2011). GROWTH AND RESILIENCE IN EAST ASIA AND THE IMPACT OF THE 2011 GLOBAL RECESSION. **Malta University**, 24-3.

- Briguglio, L. (200۶). PROFILING ECONOMIC VULNERABILITY AND RESILIENCE IN SMALL STATES. **Occasional Papers on Islands and Small States**, 1-17.
- Bruneckiene, J., Pekarskiene, I., Palekiene, O., Simanaviciene, Z. (2019) An Assessment of Socio-Economic Resilience to Economic Shock: The case of Lithuanian Regions, **Sustainability MDPI**. St. Alban-Anlage 66,4052 Basel, Switzerland.
- Duval, R. & Vogelm, L. (2008). Economic resilience to shocks. The role of structural policies. **OECD Journal: Economic Studies**, 18-33.
- Foster, K. (2007). A Case Study Approach to Understanding Regional Resilience. **Annual Conference of the Association of Collegiate Schools of Planning**, 1-45. Fort Worth, Texas: UNIVERSITY OF CALIFORNIA.
- Goetz, Stephan J., Fleming-Muñoz, David A., Han, Yicheol (2016), What makes one economy more resilient than another?, **The Conversation**: https://theconversation.com/what-makes-one-economy-more-resilient-than-another-54374_in_2018-11-28
- Hamel, Gary, Valikangas Liisa. **The Quest for Resilience**. Harvard Business Review (September 2003): 52–63.
- Hill, E., Clair, T., Wial, H., (2011), Economic Shocks and Regional Economic Resilience, **Building resilient regions institute of governmental studies**, University of California, 128 Moses Hall, Berkeley, CA 94720.
- Kishida, Fumio; Gurría, Angel (2014), **Resilient economies and inclusive societies: Empowering people for jobs and growth**. Ministerial Council Statement 2014, http://oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/4405/in_2019-01-18
- Peet, R. & H. Elaine. (2009). **Theories of Development Contentions, Arguments, Alternatives**, the Guilford Press, Second Edition.
- Saunders, P., and J. Gilliard. 1995. **A framework for teaching basic economic concepts, with scope and sequence guidelines, K-12**. New York: National Council on Economic Education.

Designing a Framework for the Realization of a Resistive Economy in Education and Training

Jafar Torkzadeh *

Jafar Jahani **

Abbas Abbasi ***

Ali Tozih ****

Resistance economics was proposed by the supreme leader of the revolution as a way of overcoming enemy economic siege. Education as one of the largest government institutions can play an increasingly effective role in achieving this. The purpose of this qualitative case study is to explore a framework for resistive economics in education. Potential research participants included resistance economists and education managers familiar with resistive economics in the country who were selected using purposeful sampling and standardized data saturation discussion. Data were collected through semi-structured interviews with education managers and resisting economists as well as the study of related upstream documents. The themes were extracted, coded, and meshed using a thematic analysis method. The discovery network showed that the realization of a resistive economy in education consists of 12 organizational themes and 61 basic themes. The validity of the results was confirmed by the data matching method. The findings showed that institutional measures, human capital management, efficient management of financial resources, nurturing student morale, modeling and reforming lifestyle, people-centered, etc. can be considered as some of the main aspects of the realization of a resilient economy in education and training.

Keywords: *Resistance Economic, Education, Qualitative approach.*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* Associate Professor, College of Educational and Psychological Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran.

** Associate Professor, College of Educational and Psychological Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran.

*** Associate Professor, College of Economy, Management, and Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran.

**** Shiraz University, Shiraz, Iran.